

priča rajni ruski profesor Kotljarevskij, ki jih je najbrže odnesel v Rusijo«; tako piše Kunšič na str. 78. Ruski profesor pač za to ni nobena priča; kar je našel v muzeju, je pač l. 1874. izročil Levstiku, prim. »Zvon« 1882, 49, 113. Mnogo več Prešernovih pisem do Čelakovskega, nego jih je doslej znanih, sploh ni bilo nikoli. Čelakovski je prvi pisal Prešernu 24. dec. 1832. l., odgovor Prešernov z dne 14. marca 1833. l. Nato je pač spet pisal Prešeren 29. aprila 1833. l., odgovora Čelakovskega manjka. Da je Prešeren do l. 1836. pisal kvečjemu eno pismo, sklepam iz značaja pisma z dne 22. avg. 1836. l. Od 1836. do 1840. l. si sploh nista pisala. Molk je prekinil Čelakovski 3. avg. 1840. l.; odgovora Prešernovega ni. Leta 1842. je prišel Čelakovski v Vratislavo v nov delokrog.

Fr. Ilešič.

Telovadba v petrazrednih in manj kot petrazrednih ljudskih šolah. Po učnih načrtih priredil Fran Brunet, c. kr. učitelj telovadbe na višji realki. Podrobni učni načrt za petrazrednice priredil Jakob Furlan, mestni učitelj v Ljubljani. V Ljubljani, 1900. Tiskal Klein in dr. Založil pisatelj. — Telovadba je oni šolski predmet, ki je v slovenskem jeziku gotovo najmanj obdelan. Razen knjižice »Telovadba v ljudski šoli. Spisal Janez Zima« ne izvira iz šolskih krogov doslej nobeno tako delo, sploh pa imamo v slov. jeziku, kolikor je meni znano, le še eno knjigo (zastarelo) in eno brošuro.

Vsi zavodi, iz katerih dohajajo naši telovadni učitelji, so nemški; nemški se uče telovadbe tudi bodoči ljudski učitelji, sami pa jo naj poučujejo slovenski! Če je za učitelje pomanjkanje porabljivega slovstva vobče težava, tedaj je težava posebno velika na tem polju, na polju, ki nima v dosedanem razvoju našega jezika malodane nikake zaslombe.

Telovadna društva so sicer gojila in še gojijo svoj telovadni jezik, marsikak izraz je tudi prodril skozi šolsko obzidje; ali društva gojijo svoj jezik — vsaj doslej — bolj tradicionalno, in šolske potrebe stavijo tudi sicer svoje posebne zahteve. —

Z Brunetovo knjigo pa so dobili vsaj ljudski učitelji prepotreben pripomoček, ki bo pomemben sploh za vsakogar, ki se kaj bavi s telovadbo; saj se stavi v ljudski šoli temelj. —

Glavni del knjige zavzema zaporedni opis vaj, ki so predpisane za vsako leto, z najnavadnejšimi igrami (str. 1.—185.). Vrhutega so knjigi pridejani učni načrti za telovadbo, določeni po ministrstvu, in Jakoba Furlana »podrobni učni načrti za petrazrednice«. — Ti trije deli obdelujejo torej isto snov, le z vedno večjo obširnostjo: obris vaj, v učnem načrtu le splošno s skupnimi izrazi označen, je Furlan razkrojil podrobno v posamezne vaje, Brunet pa opisuje vse te vaje ter daje navodila, kako naj se izvršujejo.

Ni moja naloga, presojati učni načrt, dasi bi mu bilo tuintam kaj očitati. Tudi v oceno prav prikladnega Furlanovega načrta (prirejenega po Buleyu) se ne spuščam. Le k samostalnemu Brunetovemu delu naj sledi nekaj opazk.

Priznati se mora, da se kaže povsod večča roka izkušenega strokovnjaka, ki je preživel mnogo časa v telovadnici in, tam uporabljajoč svoje teoretično znanje, mnogo preudarjal o gradivu svojega spisa. Posebno dobri so razni metodični in didaktični nauki, ki se podajajo jedrnato. — Umevno pa je, da se da tako delo, ki zahteva povsod matematično natančnost in se tiče torišča, na katerem še marsikaj osciluje, težko dovršiti brez nedostatkov. Tudi so vrata odprta raznim željam.

Najbrž največ odpora bo vzbujala terminologija — knjigo zaključuje »slovensko-nemški in nemško-slovenski seznamek vseh izrazov, kar jih je v knjigi.« — V mnogih slučajih so izrazi dobro pogojeni, posebno oni, ki so vzeti iz naroda, n. pr. stopicanje (analogon: peticanje), motovilo, kolobar, gred in dr. Ali marsikje se ne morem skladati z njimi. Res se lahko porajajo nasprotna mnenja, ker je treba večkrat ali skovati nov izraz ali kakemu že obstoječemu dati telovadniški pomen; ker pa vendar več ušes več sliši, zato upam, da o tej točki še ni izrečena zadnja beseda — tudi Nemci so kovali dalje časa svojo terminologijo in jo tudi večkrat izpremenili — ampak da se še izda nekaka obvezna terminologija, ki bi se ji pridružili potem vsi učitelji. — Posebno sem za to, da se rabijo kolikor mogoče preprosti, kratki izrazi zlasti za poveljno besedo. Imperativ 2. osebe res odgovarja duhu slovenščine, ali preveč ga ne gojimo, da se izognemo onemu večnemu *-i* na koncu. Na mnogih mestih se dajo dobiti enozložne poveljnice tako, da se vzame imperativ le v n a p o v e d povelja, poveljnica sama pa je kratka beseda, zlasti krajevni prislovi, n. pr. dol, gor, v stran, spred, vzad i. t. d., ali časovni: zdaj! Potem ni treba onih: *dvigni*, *spusti*, *skrči*, *iztegni*, *kreni*, *skleni*, *polož*(!). Nekaj imperativov naj ostane. — Barbarski se sliši beseda »*krčisteza*«. Terminologija bodi enotna; knjiga pa ima za »Umzug«: »*obhod*«, »*obvod*«, »*izprevod*« na raznih mestih. Najbolj mi ugaja »*obhod*«, dočim bi naj ostal »*izprevod*« za »*Ziehen*«.« Str. 22. (št. 18) čitamo »*lakti dol*« (iz prekrižja pred prs.), str. 23. (št. 4) pa »*lakti v veso spusti*« (iz istega prekrižja). — Nepotrebno je razlikovanje med »vrstitvijo« in »vrstovanjem« (str. 14.); ena beseda zadostuje, ker je pojem vedno isti. [Reihung der Reihe ni nič bistveno od Reihung različnega]. — »*Natek*« = Anlauf je prehuda nemčizen. Ker pravimo »zaletim se«, »zaletel — peč podrl«, bodi samostalnik »zalet«, ali kvečjemu »zatek«.

Str. 22. (I. 7) stoji nejasno: »lakti kvišku dvigni«, dočim je str. 28. (V. 32) dobro: »lakti ob straneh kvišku dvigni«. — »Roke — v bok (ob kolke)« se nahaja prvokrat na str. 19., pa šele pri 25. vaji se per parenthesin pove, kako se to izvršuje. — Na str. 41. je pri »koračnem ustopu« (Schrittstellung) napačno, da »teža telesa mora ostati na stojnem bedru« (— to je Tritt!). — Zasnova »primerov« se mi ne zdi srečna. Pa kaj več kje drugje.

Prav dobro izbrane in spretno opisane so pridejane »Igre«, za male otroke najboljše telovadba. S tem delom bo učiteljem posebno ustrezno, zlasti še zato, ker se tu nahajajo tudi domače in udomačene igre (n. pr. št. 18.), tuje pa so dobile naroden značaj.

Pri seznamku terminov pa je potrebno, da se pri 2. izdaji vsakemu izrazu dostavi glavno mesto (stran ali §), kjer se v knjigi nahaja ta izraz. — Tudi je seznamek na nekih mestih uravnan proti glavni zahtevi, da bodi nosilec pomena samostalnik in ne pridevnik, da torej najdem »bočno progo« pod besedo »proga«, ne pod »bočna«, ali »koračna vrtača« pod »vrtača«, ne »koračna« i. t. d.; pri »korak, krčisteza, kroženje« in dr. se knjiga itak ravna po tem pravilu.

Jezik in tisk sta dobra. Mimogrede sem opazil nekaj napak: str. 3.: preskrbljeno; str. 6.: Kreuz (nam. Kreunz), Bewegungsspiele; str. 14. (Obrazec): Ročna proga, Ročni steber; str. 44.: s stogimi (nam. togimi); str. 104.: merzlo; str. 119.: obe roke; str. 169.: kaj iščeš; str. 242.: mazinčni, mazinec, str. 18. pa: mezinčen, mezinec.

Vse to in enako seveda ne vzame težko pričakovani knjigi stalne vrednosti. Knjiga je vsekako temelj za nadaljnji razvoj slov. telovadbe; kdor ga bo hotel pospešiti, bo moral poseči po njej.

Dr. Jos. Tominešek.

Jakob Dimnik, *Avstrijska zgodovina za ljudske šole, Ljubljana 1900*, založil Josip Petrič, IV + 151 str. Cena? — Knjiga je posvečena 70letnici cesarjevega rojstva ter »namenjena šolski mladini kot pomožna knjiga za domačo pridnost in učiteljstvu kot priročna knjiga pri zgodovinskem pouku.« Poleg prave avstrijske zgodovine (str. 1–82) obsega knjiga še zelo važno poglavje »Pravice in dolžnosti avstrijskih državljanov«; potem: Viteški redi in odlikovanja; Grbi, Cesarjev naslov; Rodopis cesarske rodovine; Kako se je razvijala naša država; Pregled, kako se je razvijala naša država; Avstrijski vladarji; Gesla avstrijskih vladarjev; Časovna tabela; Zgodovina kranjske dežele; Zgodovina Ljubljane; Avstrijska cesarska pesem; Zgodovina avstrijske cesarske pesmi. — Že iz tega pregleda se lahko spozna, da se v knjigi marsikaj ponavlja, n. pr. str. 110. in str. 115., kar ne pospešuje marljivosti in spomina čitateljevega, nego zgolj le udobnost in hitro preglednost. Tudi na str. 128. in 129. stoji mnogo takih stvari, ki se tičejo cele dežele, in ne samo Ljubljane, ter bi morale stati pravzaprav na str. 1. in 2., pa tudi na str. 5.

Ne more se prehvaliti knjig, katere so namenjene »kot priročne knjige učiteljem«, ki si ne morejo mnogih, dragih knjig kupovati, in kakor je znano, priporočajo vsi deželni šolski sveti take knjige učiteljem kar najtoplejše. Take knjige pa morajo biti popolnoma zanesljive in vestno pregledane, da se ne opazi protislovij med posameznimi deli knjige. Tako n. pr. se v Dimnikovi knjigi ne ujemajo podatki na str. 125. do 134. z onimi na str. 22., 31. in 32. Na str. 126. stoji, da je pridobil Rudolf IV. vipavski grad l. 1386., a na str. 29. 1357. Reka ni prišla istega leta h Kranjskemu kakor Trst, nego šele po izumrtju Devincev-Walseejev l. 1465. (ravno tako Devin in Prem). Reka se je ločila od Kranjske že l. 1648., a l. 1779. je postala »corpus separatum sacrae regni Hungariae Corone«. Kraljevina Ilirija (str. 127.) je obstajala tudi pod Avstrijo še do l. 1848., zato ima naš cesar naslov »kralj ilirski«. Na str. 124. se imenujejo koroški vojvode »Epenstajnerji«, na str. 133. pa »Ortenburgerji« (kako se glasi ta končnica v slov. jeziku?). Sicer je pa zamembo Ortenburžanov s Sponhajmci zakrivil pokojni Avg. Dimitz. Kako naj si tolmačimo na str. 134. stavek: »Za vlade Albrechta II. je nehala tudi cerkvena odvisnost kranjske dežele od Ogleja«, če je pa notorično znano, da je vsa Dolenjska še do l. 1787. spadala pod oglejski patrijarhat, odnosno pod nadškofijo goriško, a Vipava in Idrija pa še do l. 1830. (glej Hitzinger, Diöcesankarte von Krain für den Zeitraum 1462—1787). Trditev, da sta Albert in Leopold sprejela poklon kranjskih stanov l. 1350. mesto 1370., je bržkone le tiskovna pomota, a Milkowicz (Die Klöster Krains str. 125.) je dokazal, da se je to zgodilo šele 25. maja 1374. l. (in tega leta se je pridružila »Slov. marka« Kranjskemu, a ne že l. 1364.). Na str. 134. bi moralo stati, da je vojvoda Leopold III. l. 1379. dobil »poleg Štajerske in Koroške tudi Kranjsko«. Sicer je pa gosp. Dimnik vse te nedostatke prevzel iz drugih že tiskanih pripomočkov. Velikanski potres ne samo v Ljubljani, nego po celem Kranjskem in vseh sosednjih deželah ni bil l. 1509., nego 1511. Friderika IV. imenujejo vsi zgodovinarji le III., keč Friderik Lepi v resnici nič ni vladal kot rimski kralj.

Sodba o Primožu Trubarju in Tomažu Hrenu je preveč subjektivna (str. 138., 139.).